

Rigsret i tre serveringer – med Jørn Vestergaard, Jens Elo Rytter og Helle Vogt

Om podcasten

[Juristeriet - podcast](#)

Torsdag den 2. september begynder rigsretssagen mod Inger Støjberg – den kun anden rigsret i over 100 år. Juristeriet er derfor gået en smule rigsrets-agurk og har sammensat en sofistikeret, nærende og elegant menu bestående af rigsret i tre serveringer.

I første servering kaster vi os sammen med professor i strafferet Jørn Vestergaard ud i en gennemgang af den aktuelle rigsretssag. En af de ting vi ser nærmere på er, hvorfor Folketinget valgte at lade være med at rejse tiltale mod Inger Støjberg for at have givet vildledende oplysninger på flere samråd, men at man i anklageskriftet alligevel fastholder, at de vildledende oplysninger på samrådene skal gælde som strafskærpende omstændighed. Det kan man nemlig ikke, og det har man sådan set vidst lige siden Tamil-sagen.

I udsendelsens anden del ser professor i forfatningsret Jens Elo Rytter nærmere på rigsretten som institution, herunder rigsrettens omfang, der med 30 dommere må betegnes som decideret gigantisk i sammenligning med de øvrige domstole. Men er et nu også nødvendigt? Og lærer vi i øvrigt noget af disse meget omfangsrige rigsretssager?

Sidst i udsendelsen diskuterer professor i retshistorie Helle Vogt op med udsendelsens tredje servering, nemlig et historisk overblik over rigsretten. Vi ser nærmere på, hvorfor institutionen kom til at se ud, som den gør, og hvad det var for politiske forhandlinger, der lå bag rigsrettens oprettelse dengang i 1849. Derudover kaster vi et blik på de historiske rigsretssager, der, ligesom den nuværende sag, også var godt og grundigt fedtet ind i politik og politiske magtkampe.

0:00 Intro

06:59 Jørn Vestergaard

26:35 Jens Elo Rytter

41:02 Helle Vogt

01:08:12 Outro

Hvis du har ris, ros eller gode forslag til udsendelser om jura, så skriv til os på redaktion@jur.ku.dk.

Indholdet af podcasten

Jon Clausen 00:00:12

Velkommen til Juristeriet. En podcast om jura og juridisk forskning produceret af Det Juridiske Fakultet på Københavns Universitet. Torsdag den 2. september begynder rigsretssagen mod Inger Støjberg. Den kun anden rigsret i over 100 år. Juristeriet er derfor gået en smule rigsrets-agurk og har sammensat en sofistikeret, nærende og elegant menu bestående af rigsret i tre serveringer. I første servering kaster vi os ud i en gennemgang af den aktuelle rigsretssag. Til at

hjælpe os rundt om sagen, har vi inviteret professor i strafferet Jørn Vestergaard, der har fulgt sagen tæt og kender de fleste af dens kringelkroge. En af de ting, vi ser nærmere på, er, hvordan det kan være, at Folketinget valgte at lade være med at rejse tiltale mod Inger Støjberg for at have givet vildledende oplysninger på flere samråd. Men at man i anklageskriftet alligevel fastholder, at skulle Inger Støjberg blive dømt for den ulovlige administration, ja, så skal de vildledende oplysninger på samrådene gælde som strafskærpende omstændighed. Det lyder måske lidt teknisk, men pointen er, at man slet ikke kan gøre sådan. Man kan ikke på den ene side lade være med at rejse tiltale for noget og så samtidig sige, at den del, man ikke rejser tiltale for, skal give hårdere straf i en anden del af sagen. Uden tiltale ingen strafskærpende omstændigheder. Det har man vidst lige siden Tamil-sagen, hvor nøjagtigt den samme problematik gjorde sig gældende. Og det var faktisk noget Jørn Vestergaard gjorde udvalget bag anklageskriftet mod Inger Støjberg opmærksom på, men altså uden at det fik dem til at ændre i anklagerne. Hvordan kan det være og hvad kommer det til at betyde for sagen? Få svar om et øjeblik. Som udsendelsens anden servering har vi en kortere, men ikke mindre delikat mellemmad, hvor professor i forfatningsret Jens Elo Rytter ser nærmere på Rigsretten som institution. Herunder hvor gigantisk et apparat sådan en rigsret faktisk er. Til sammenligning skal der for eksempel normalt kun fem dommere til at klare en sag ved vores øverste domstol, Højesteret. I de helt omfattende eller meget principielle sager kan vi i enkelte tilfælde svinge os op på 12 dommere, men rigsretten består af ikke mindre end 30 dommere. Giver det mening, og kunne vi eventuelt finde på nogle knap så omfattende måder at klare fremtidige rigsretssager på? Det får I Jens Elo Rytters bud på, ligesom han også prøver at give svar på, om vi som samfund og som demokrati har lært noget af den seneste rigsretssag, nemlig Tamil-sagen og hvad vi bør lære af sagen mod Inger Støjberg. Sidst i udsendelsen diskuterer professor Helle Vogt op med udsendelsens tredje servering nemlig et historisk overblik over Rigsretten. Helle forklarer hvorfor institutionen kom til at se ud, som den gør, og hvad det var for politiske forhandlinger, der lå bag Rigsrettens oprettelse dengang i 1849. Helle ser også nærmere på de tidligere rigsretssager fra 1856, 1877 og 1910. Og selv om disse sager måske føles tidsmæssigt fjerne og på papiret handler om noget ganske andet end både Tamil-sagen og sagen mod Inger Støjberg, ja, så har alle rigsretssagerne i hvert fald én ting til fælles. De er dybt fedtet ind i politik og i politiske magtkampe. Men først Jørn Vestergaard om rigsretssagen mod Inger Støjberg. I januar 2016 er der i Sverige en debat om barnebrude, og herhjemme beslutter Berlingske Tidende sig for at undersøge, om fænomenet også findes i Danmark. Til avisen fortæller Udlændingestyrelsen, at man i Danmark har ganske få tilfælde, hvor mindreårige asylansøgere er gift med en anden mindreårig asylansøger eller med en voksen asylansøger over 18 år, og hvor parterne derfor som udgangspunkt kan indkvarteres sammen på asylcentre. Udlændingestyrelsen tilføjer i den forbindelse, at der altid foretages en individuel vurdering af sagerne. Historien får daværende integrationsminister Inger Støjberg til tasterne. På sin Facebook-profil skriver hun, at citat: "Det skal stoppes omgående, og det vil jeg omgående meddele Udlændingestyrelsen" citat slut. Få dage senere, den 10. februar 2016, kommer Udlændinge og Integrationsministeriet så med den nu temmelig berømte pressemeddelelse, der beskriver en praksisændring vedrørende indkvartering i asylsystemet at gifte eller samlevende asylansøgere, hvor den ene part er mindreårig. I pressemeddelelsen står der blandt andet citat: "Efter de nye retningslinjer må ingen mindreårig under 18 år indkvarteres på samme asylcenter som en ægtefælle eller samlever. Det gælder også, hvis parret har et eller flere fælles børn. Inger Støjberg har også bedt Udlændingestyrelsen om at skille parrene ad i aktuelle sager om mindreårige, der bor sammen med en ældre ægtefælle eller samlever" citat slut. Pressemeddelelsen bliver samme dag sendt til Udlændingestyrelsen, der umiddelbart herefter begynder at udmønte instruksen. Ændringen indebærer, at hovedparten af de allerede indkvarterede asylypar, der er omfattet af instruksen, bliver adskilt hen over foråret 2016. Et af de adskilte par klager til Folketingets Ombudsmand, som går ind i sagen. Og i marts 2017 slår ombudsmanden fast, at Udlændingestyrelsens praksis på området er klart ulovlig. Man må ikke

administrere loven undtagelsesfrit, som instruksen fra Støjbergs ministerium lægger op til. Sagen giver anledning til mere end 200 Folketingsspørgsmål til Inger Støjberg, som også bliver kaldt i hele seks samråd. Men det er først med regeringsskiftet i 2019, at der for alvor kommer skred i sagen. Her beslutter den nye socialdemokratiske regering sammen med støttepartierne at nedsætte en undersøgelseskommission, den såkaldte Instruks-kommission. Den 14. december 2020 kommer kommissionen med sin længe ventede delberetning og på samme måde som Ombudsmanden slår Instruks-kommissionen fast, at der var tale om en klart ulovlig administration. Derudover konkluderer den også, at Inger Støjberg har givet vildledende og urigtige oplysninger på flere af de samråd, hun har været indkaldt til. Allerede dagen efter, den 15. december 2020, blev der nedsat et såkaldt underudvalg, der skal se nærmere på, hvordan man kan gå videre med sagen mod Inger Støjberg. Og her begynder der at gå lidt kludder i maskineriet. Hvordan det nærmere hænger sammen, ja, det har professor Jørn Vestergaard kigget nærmere på, og hans forklaring kommer her.

Jørn Vestergaard 00:06:59

Underudvalget under det som hedder Udvalget for Forretningsordenen, det består af Folketingets medlemmer. Nogle af disse folketingsmedlemmer har en juridisk uddannelse. I denne forbindelse mente man i Underudvalget, at det var nødvendigt at rådføre sig med advokater for at få klarhed over, hvordan man skulle følge op på Instruks-kommissionens konklusioner. Det der så skete var, at man sendte en anmodning til Advokatrådet og bad om at få indstillet et par advokater, som skulle have den opgave at rådgive underudvalget om, hvad der skulle ske. Man fik så en indstilling fra Advokatrådet, og der var så nogle i Underudvalget, som havde den opfattelse, at der kunne have været et behov for, at man kunne rådføre sig med advokater, som havde større strafferetlig indsigt og mere omfattende strafferetlig erfaring end de to advokater, som var blevet indstillet. Så man vendte tilbage til Advokatrådet og bad om en ny indstilling. Den fik man så. Og Advokatrådet indstillede i anden omgang en advokat, som har strafferetlig ballast, men vedkommende er søn af en af de lægdommere eller sagkyndige dommere, som Rigsretten er bestykket med. Så det var nok ikke særlig oplagt, at vedkommende skulle ind i billedet. Og det blev så i den sidste ende de to advokater, som var henstillet af Advokatrådet, som man i Underudvalget rådførte sig med.

Jon Clausen 00:09:15

Og så på baggrund af den rådgivning blandt andet, som de giver, og det arbejde der blev lavet i Underudvalget, så bliver der udarbejdet et udkast til et anklageskrift.

Jørn Vestergaard 00:09:26

Ja, der stilles et forslag til folketingsbeslutning med en redegørelse for sagen og en begrundelse for, at der nu er en del af Folketingets medlemmer, som mener at der skal rejses rigsretssag. I dette udkast til beslutningsforslaget er der så som en slags konklusion et udkast til anklageskriftet. Det anklageskrift, som skal foreligge i en hvilken som helst straffesag, sådan at den tiltalte ved, hvad anklagen går ud på.

Jon Clausen 00:10:07

Og så hopper vi lige lidt frem til den 25. januar i år. Fordi der kommer du til igennem en journalist at få indsigt i det her udkast til anklageskriftet. Hvad viser det, anklageskriftet på det tidspunkt?

Jørn Vestergaard 00:10:30

Altså, der sker så det, at en journalist på Politiken får fat i det udkast til anklageskrift, som er en del af forslaget til folketingsbeslutning. Og det som undrer journalisten i første omgang er, at ud af de samråd, som har været genstand for undersøgelse, og hvor om nogen har den opfattelse, at

ministeren afgav misvisende eller urigtige oplysninger til Folketinget, der er der kun ét af samrådene, som er nævnt i udkastet til anklageskrift. Og det skriver journalisten så en artikel om, og en af mine gode kollegaer fra Aalborg Universitet, Lene Lentz, gør så opmærksom på, at hvis man kun har det ene af de fire relevante samråd med i anklageskriftet, så er der tale om en bindende påtalebegrænsning, og så kan man ikke senere gøre gældende, at der forresten var mere, som ministeren skulle gøres ansvarlig for.

Jon Clausen 00:11:50

Altså det vil sige en bindende påtalebegrænsning. Det kan være, at vi lige skal forklare det.

Jørn Vestergaard 00:11:54

En bindende påtalebegrænsning er det forhold, at anklagemyndigheden, det vil sige i det her tilfælde altså Folketinget, har kendskab til forhold, som man mener, at der egentlig godt kunne have været rejst tiltale for, men at der af den ene eller anden grund, så bliver det sådan, at der ikke rejses tiltale for det hele. Så kan man ikke efterfølgende komme og sige, at vi mener forresten også, at der skal gøres ansvar gældende for det, som vi har udeladt af tiltalen. Derefter sker der så det, at Underudvalget genoptager sine drøftelser og beslutter at alle fire relevante samråd skal nævnes i anklageskriftet. Men der er så alligevel tale om noget kludder, fordi man rejser ikke tiltale særskilt for afgivelsen af urigtige eller misvisende oplysninger i de fire samråd. Man nævner kun, at ved siden af tiltalen for at være ansvarlig for den ulovlige administration af ordningen med adskillelse af asylparrene, så skal det fungere som en skærpende omstændighed at der er givet forkerte oplysninger til Folketinget. Mit bidrag til forløbet består så i, at jeg gør Underudvalget opmærksom på, at man kan ikke på den ene side træffe en beslutning om, at man ikke vil rejse tiltale for disse forhold - altså de forkerte oplysninger til Folketinget og så samtidig lægge op til, at hvis den forhenværende minister dømmes for det, som der er rejst tiltale for, så skal det være en strafskærpende omstændighed, at der blev løjet for Folketinget. Hvis disse forhold ikke er omfattet af tiltalen, så kan man ikke tage det med i betragtning som strafskærpende omstændigheder.

Jon Clausen 00:14:28

Og dér er en parallel der til Tamil-sagen?

Jørn Vestergaard 00:14:33

Der er lige præcis en parallel, fordi det samme spørgsmål var oppe og vende i forbindelse med Tamil-sagen. Der var det nemlig sådan, at den forhenværende minister Erik Ninn-Hansens forsvarer ønskede at få Rigsrettens stillingtagen til, om det kunne være strafskærpende, hvis Ninn-Hansen havde løjet over for Folketinget. Fordi i denne sag var det nemlig også sådan - præcis på samme måde - at der ikke var rejst tiltale for det forhold. Der var kun rejst tiltale for den ulovlige administration, den behandling, som sagerne om familiesammenføring af de tamilske flygtninge havde fået. Og Rigsretten kom i den forbindelse frem til en krystalklar afgørelse og traf en kendelse om - som jeg også nævnte for et øjeblik siden - at hvis man ikke har rejst tiltale for noget, som der kunne have været rejst tiltale for, altså vildledning af Folketinget, så kan man ikke alligevel tage det i betragtning som en strafskærpende omstændighed, hvis der dømmes for det, som der er rejst tiltale for, altså den ulovlige administration. Det gjorde jeg så i det her forløb Underudvalgets medlemmer opmærksom på. Og det gav så igen anledning til drøftelser blandt Underudvalgets medlemmer. Men der kunne ikke samles politisk flertal for at ændre på det udkast til anklageskrift, som man en gang havde aftalt. Der var heller ikke opbakning til at følge det forslag, som jeg sendte til Underudvalget, nemlig at man droppede den del af anklageskriftet, hvori der stod noget om skærpende omstændigheder. Så man fastholder den politiske aftale, som tidligere var indgået. Og dermed stod man så med et anklageskrift, som Rigsretten her for nylig så har skullet tage stilling til holdbarheden af.

Jon Clausen 00:17:09

Så bare lige for at opsummere, da man så endelig, da Folketinget så endelig besluttede at rejse rigsretssag mod Inger Støjberg den 2. februar, så rejser de tiltale for spørgsmålet om selve praksissen, at det var ulovligt - den ulovlige administration, men de vælger ikke at tiltale hende for at have givet urigtige og misvisende oplysninger.

Jørn Vestergaard 00:17:34

Nej, men de fastholder, at hvis der dømmes for den ulovlige administration, så skal det tages i betragtning som en skærpende omstændighed, at der også er løjet over for Folketinget.

Jon Clausen 00:17:45

Ja, og det er jo, som du peger på, det er et spørgsmål, der allerede er blevet behandlet for 25 år siden med en meget klar konklusion. Men jeg skal lige høre dig, hvordan kan det være, at Folketinget ikke ender med at rejse tiltale om de urigtige oplysninger? Kan vi sige noget om det?

Jørn Vestergaard 00:18:07

Det kan der formentlig godt siges noget om, men jeg må jo så i den forbindelse understrege, at jeg har jo ikke en sådan krystalklar dokumentation for, at mine tanker om det spørgsmål er holdbare. Men jeg mener nu ikke desto mindre, at meget peger i retning af, at der blandt de store partier i Folketinget ikke er særlig meget appetit på at have en meget stram praksis med hensyn til, hvad der kan siges i samrådet, og hvornår der kan skredes ind med ministeransvar. I hvert fald ikke ministeransvar i en juridisk udformning. Det kan man i hvert fald få en strømpil, der peger hen imod ved at kigge på de bemærkninger, som blandt andet Socialdemokratiet fik indsat i det beslutningsforslag, der så lagde op til rigsretssagen, hvor man gør opmærksom på, at man sådan set politisk var enig med den praksis, som den daværende minister fulgte, men at man naturligvis var nødt til at fastholde, at administrationen skulle ske inden for lovgivningens rammer. Så mit bud på, hvorfor der ikke blev rejst særskilt tiltale for at afgive urigtige oplysninger til Folketinget, det er helt enkelt den, at så ville konsekvenserne kunne være meget alvorlige fremover, fordi der så kunne opstå yderligere situationer, hvor man var nødt til at tage stilling til, om en minister skulle en tur i Rigsretten, fordi der var sagt noget forkert til Folketinget?

Jon Clausen 00:20:22

Ja, så sagt med andre ord, at der var en forventning om, at det ville ikke være sidste gang, at en minister kommer til at sige noget i et samråd, som måske ikke er 100 procent i overensstemmelse med sandheden. Og det vil man ligesom gerne beskytte sig imod, ikke at det får for store konsekvenser hen af vejen?

Jørn Vestergaard 00:20:38

Sådan tror jeg godt, man kan formulere det.

Jon Clausen 00:20:41

Men det her er spørgsmålet omkring anklageskriftet., det skal jo så ligesom stadig afgøres, og der får vi det første forberedende retsmøde den 25. juni i år 2021, hvor den her strid om anklageskriftet blandt andet er ét af fokuspunkterne. Hvordan forløber det møde?

Jørn Vestergaard 00:21:04

Det forløber på den måde, at der var en af de to beskikkede forsvarere, som...

Jon Clausen 00:21:14

... altså Støjbergs beskikkede forsvar?

Jørn Vestergaard 00:21:18

Forsvaret ja, Nicolai Mallet, advokat Nicolai Mallet, som havde en halv times tid til sin rådighed til at anmode Rigsretten om at afsige en kendelse, nemlig at det med de skærpende omstændigheder som følge af de oplysninger, der var afgivet i nogle samråd i Folketinget, at det skulle ikke tages i betragtning, når sagen kørte videre. Derefter var det så den ene af anklagerne, advokat Jon Lauritzen, som fik ordet med henblik på at forsøge at overbevise retten om, at anklageskriftet var udformet efter de regler, der nu engang gælder for et anklageskrift. Og det havde han så ikke rigtig held med, fordi den følgende tirsdag afsagde Rigsretten, så en kendelse, som i det store hele svarer til den kendelse, som Rigsretten afsagde i 1992 i Tamil-sagen. Det vil sige de skærpende omstændigheder kan ikke indgå i anklagen. Men spørgsmålet om afgivelsen af oplysninger af den ene og den anden slags i de relevante samråd kan godt indgå i bevisførelsen, hvis de er egnede til at belyse forholdet omkring den ulovlige instruks.

Jon Clausen 00:23:13

Så med andre ord kom man frem til nogenlunde det, som du allerede havde påpeget?

Jørn Vestergaard 00:23:19

Sådan kan man godt udtrykke det.

Jon Clausen 00:23:20

Jørn, så tænker jeg bare lige til sidst på baggrund af det her forløb og dér, hvor sagen så står nu. Kan vi sige noget om det ligesom har styrket Støjbergs forsvar, at det nu er faldet sådan her ud?

Jørn Vestergaard 00:23:42

Jeg tror hellere, at jeg vil udtrykke det på den måde, at det har svækket anklagerens sag, at de så at sige har startet på den gale fod, og at rådgivningen af Folketinget har foranlediget noget kludder med hensyn til, hvad der skulle stå i anklageskriftet. Det er jo i hvert fald ikke et forhold, som ligefrem er egnet til at øge respekten omkring anklagerens sagkundskab og deres kompetencer til at føre sagen. Det jo på en måde, synes jeg - jeg synes personligt, at det er trist, at sagen er kommet i gang på den måde, som vi nu har talt om. Men det viser nok noget om hele den der ordening, som indebærer, at det er Folketinget, som er anklagemyndigheden. Det er der selvfølgelig nogle grunde til, fordi en ministers embedsførelse selvfølgelig ikke kun kan bedømmes juridisk, men også fungere i en politisk ramme. Og derfor kan der sådan set godt sige noget til fordel for, at det er Folketinget selv, som er anklagemyndighed. Men man må i hvert fald konstatere, at Folketinget har ikke haft det fornødne beredskab og har ikke været tilstrækkelig godt fagligt rustet med hensyn til at udforme anklageskriftet i sagen. Og det har givet den en lidt forkludret og skæv start, som jeg tror, de fleste egentlig gerne havde været foruden. Det er klart, at for en strafferetsjurist, så kan det jo være vældig interessant at beskæftige sig med den her slags spørgsmål, men det havde nok været ønskeligt, hvis rigsretssagen var startet sådan lidt mere efter bogen.

Jon Clausen 00:26:16

Jamen Jørn mange tak for den gennemgang af forløbet indtil videre. Det bliver spændende at følge med i den videre sag. Tak fordi du kiggede forbi podcasten.

Jørn Vestergaard 00:26:25

Selv tak.

Jon Clausen 00:26:26

Skulle du have fået lyst til at dykke endnu dybere ned i Jørn Vestergaards gennemgang af sagen mod Inger Støjberg, kan du læse mere i Jørns artikel, der hedder 'Anklageskriftet i rigsretssagen om ulovlig adskillelse af asylpar'. Artiklen er udkommet i tidsskriftet Ugeskrift for Retsvæsen. Og så kaster vi os over menuens anden servering. Med hele 30 dommere er Rigsretten vores suveræn mest omfattende retsinstans. Men behøver den være så stor? Kunne man forestille sig nogle mere fleksible løsninger for eventuelle fremtidige rigsretssager, og lærer vi som samfund overhovedet noget af rigsretssagerne? Det giver professor i forfatningsret Jens Elo Rytter sin vurdering af i denne mellemste del af udsendelsen. Vi lægger ud med en kort opsummering af, hvad Rigsretten overhovedet er for en størrelse.

Jens Elo Rytter 00:27:18

Rigsretten det er en helt særlig domstolsordning vi har i Grundloven, som vi har haft lige siden Grundloven kom til i 1849. Det er simpelthen en domstol, der dømmer ministre, når de bryder loven eller deres forpligtelser i embeds medfør. Så det er ikke sådan, at en minister, der kører spirituskørsel, ikke er underlagt lovgivningen på samme måde som vi andre er, men altså i embeds medfør de lovbrud, der måtte blive begået der, de skal retsforfølges ved Rigsretten. Og hvordan den ser ud, og hvordan den fungerer, det bestemmer grundloven. Og det særlige ved Rigsretten det er, at det er Folketinget, der er anklager. Det vil sige, at man skal have flertal i Folketinget, der ønsker at føre en sag, før der kommer en rigsretssag. Og så er det Folketinget, der er anklager. De udpeger så typisk nogle advokater til at føre sagen for sig. Og så er det ellers også en særlig besat domstol. Det er ikke rene professionelle dommere, det er nemlig halvt højesteretsdommere, og så er det halvt lægdommere, som er udpeget af Folketinget, men altså ikke blandt Folketingets medlemmer. Men af Folketinget. Og det vil sige halvdelen af Rigsretten repræsenterer sådan set farverne i Folketinget kan man sige, og den anden halvdel det er uafhængige neutrale højesteretsdommere.

Jon Clausen 00:28:41

Og sådan en rigsret det er jo lidt af et apparat, det er vel den største domstol omfangsmæssigt vi har?

Jens Elo Rytter 00:28:50

Jo, det er altså det helt store skrud, der bliver trukket ud, når man skal have Rigsret. Og det har vi jo også haft yderst sjældent. Det her, det bliver den anden rigsret i hundrede år. Det er 15 højesteretsdommere og 15 lægdommere, det vil sige 30 dommere i alt. Dertil kommer så forsvarer for den minister, i det her tilfælde Inger Støjberg, der er anklaget. Og sådan nogle anklagende advokater. Og så en horde af presse, som står klar foran Højesteret i Sankt Jørgens Gård. Jeg synes, det er værd at sætte det i kontekst af, hvordan domstole ellers er besat i Danmark. Rigsretten befinder sig i en helt særstilling som det voldsomste apparat, vi kan rulle ud. Hvis man ser på en almindelig sag ved vores øverste domstol, Højesteret, så er der typisk fem dommere i alt. Hvis sagen er principiel, er der 7. Og de aller vigtigste sager i retshistorien - der kan jeg jo nævne to, vil jeg sige - der har der været 11 dommere. Den ene, som jeg vil nævne, det var den, vi kalder Maastricht-sagen, hvor Højesteret skulle tage stilling til, om Danmarks engagement i EU var blevet så omfattende, at det faktisk var i strid med grundloven. At vi faktisk var ved at miste status som en selvstændig stat. Meget principielt spørgsmål. 11 dommere i alt. Den anden det er Tvind-sagen, hvor Højesteret for første gang i 150 år - altså for første gang nogensinde faktisk - underkender en lov som værende i strid med grundloven. Det var altså en lov om, at Tvindskolerne ikke længere kunne få tilskud. Der sidder der også 11 dommere. Så jeg vil sige, at 11 dommere er det absolut ypperste man normalt kan få. Og hvis vi tænker på straffesager og tager nogle alvorlige sager om drab og terrorisme og voldtægt og den slags, så kan man altså få en besætning med tre landsdommere flankeret af ni lægdommere altså 12 dommere i alt. Men så selv i de største straffesager og de mest principielle sager, der ligger vi

altså på et sted mellem 11 og 12 dommere. Og her er vi altså oppe i 30 dommere i Rigsretten, og det er jo voldsomt.

Jon Clausen 00:31:01

Det må man sige. Og giver det mening, at vi har jo nærmest tre gange så mange dommere i Rigsretten som i ellers nogle meget store sager?

Jens Elo Rytter 00:31:13

Det kan man jo have forskellige holdninger til. Det kommer jo også lidt an på, hvad det er for nogle sager, der havner for Rigsretten. Jeg vil sige, at det er jo et meget massivt også symbolsk budskab, der bliver sendt, når hele Højesteret flankeret af lige så mange lægdommere sidder og pådømmer en minister. Og jeg kunne godt forestille mig sager, hvor det absolut ville give mening, hvis vi skal tage noget fra den nyere historie heldigvis ikke herhjemme, men nogle af de ting, der er foregået i USA, hvor det tenderer forsøg på statskup i et demokratisk land. Der ville jeg sige - eller svindel med en valghandling simpelthen - der kunne man måske sige, at det er på sin plads, at samfundet og staten, hele det politiske apparat og det retslige apparat viser denne her symbolske vægt af sagen ved at have en besætning med så mange dommere. Jeg mener, at man kan diskutere, om det er et for voldsomt setup for denne her type af sager. Og når jeg også mener det, så er det fordi, at det, som Inger Støjberg er anklaget for, er jo ikke nogen enestående begivenhed. Altså, selvfølgelig er det ulovligt at lave klart ulovlige ordrer, som hun er blevet anklaget for. Men vi har jo set det før. Det er ikke enestående, at en minister presser eller bryder loven eller lyve over for Folketinget, hvad man heller ikke må. Og der kan man sige Rigsrettens omfang har måske sandsynligvis i mange tilfælde afholdt Folketinget fra lysten til at sætte dette retlige apparat i værk. Og på den måde kan man måske også sige skal vi have et så tungt apparat, hvis der er tale om alligevel forholdsvis begrænsede lovbrud, som kunne være håndteret på en anden måde? Det kan man godt diskutere. Man kan sige normalt bliver det jo håndteret på en anden måde. Ministre får næser. Ministre bliver tvunget til at gå af. Det er det, vi kalder det politiske ansvar. Det fungerer bare ikke altid. Det fungerede heller ikke i Inger Støjbergs tilfælde. Og det tror jeg også er en af grundene til, at vi har fået denne her sag nu. Det er simpelthen også politik, at der kommer en retssag. Og det er jo det, der er lidt spøjst for os jurister, at denne her konstruktion er rigtig politisk. Den bliver skudt af ved en politisk beslutning.

Jon Clausen 00:33:48

Så man kan sige, det lykkedes simpelthen ikke at lave, hvad kan man sige, politiske repressalier, den politiske straf mod Inger Støjberg, og derfor ender vi i den her situation. Hvis man så forestiller sig, at vi kan sige okay, nu er vi endt i den her situation, men hvad ville så være et alternativ til en rigsret? Altså kunne man forestille sig andre systemer, hvor man ikke var nødt til at rulle så voldsomt et apparat ud i den her form for sag?

Jens Elo Rytter 00:34:17

Altså man kunne for det første forestille sig, at det politiske ansvar fungerede bedre. At der ikke var så meget blå og rød blok tænkning i det. Men hvis du tænker på et retligt ansvar, der var mere smidigt, så kunne jeg godt forestille mig, at man for eksempel genovervejede, man kunne starte med at genoverveje antallet af dommere. Det kunne godt være mindre, uden at man skulle ændre grundloven. Grundloven kræver sådan set bare, at der skal være lige mange højesteretsdommere og lægdommere. Så man kunne lave rigsretsloven om. Der er en hel lov om Rigsretten. Det viser også hvor fin den er. Man kunne også overveje, som jeg var inde på før, om det giver mening fortsat at have lægdommere, eller om man kunne gøre det til et udsnit af Højesteretsdommere, der tog stilling til dette. Fordi i udpræget grad har disse sager jo haft retlig karakter, og det har denne her sag jo også. Det handler simpelthen om noget meget juridisk. Vi

kan også se på Instruks-kommissionen, som jo har foreløbig bedømt sagen, at det er jo rent juridisk ekspertise. Der er jo ikke noget politisk islæt. Det taler for mig for, at man godt kunne tage det dér lægdommer-element ud. Det ville så kræve en grundlovsændring, og så kunne man skalere ned på omfanget. Det tror jeg ville gøre, at det kunne blive et værktøj, der ville blive brugt noget mere.

Jon Clausen 00:35:38

Og hvis vi så ser tilbage på de her sager, som du siger, nu er det kun den anden i hundrede år, så vi har jo egentlig kun i nyere tid Tamil-sagen af sammenlignende med. Lærer vi noget, at de her rigsretter?

Jens Elo Rytter 00:35:54

Det er et rigtig godt spørgsmål, også fordi man kan sige, at hvis det her store apparat skal have en berettigelse, så kan det jo næppe kun handle om, at Inger Støjberg skal have et eller andet rap over fingrene. Lad os sige, at hun kan få en bøde eller en betinget fængselsstraf. Det må handle om noget større. Det må handle om noget mere principielt. At ministre og embedsmænd skal på en anden måde lære noget af de her sager, sådan så, at vores systemer bliver bedre, sådan så der ikke bliver begået lovbrud, og sådan så, at demokratiets spilleregler faktisk bliver respekteret. Der kan man sige, at sporene efter Tamil-sagen altså den sidste rigsretssag vi havde, hvor Erik Ninn-Hansen, konservativ justitsminister, blev dømt i 1995. Sporene skræmmer, vil jeg sige. Der var jo meget stor fokus dengang på selvfølgelig på, at ministre ikke må bryde loven, men også på, at embedsmænd skal sige fra. Og det havde de været for dårlige til. Navnlig topembedsfolkene i Justitsministeriet. Det fik nogle konsekvenser for nogle af dem. Det ledte også til, at man nedskrev nogle meget klare embedsmænds normer, som sådan set var der i forvejen, men man tydeliggjorde dem, og så sagde man at det her, det skal ikke ske igen. Og her står vi 25 år efter. Vi har haft rigtig mange sager mellem Støjberg-sagen og Erik Ninn-Hansen-sagen. Ingen af dem har ført til en rigsret. Men for mig at se er det nøjagtigt de samme dynamikker og de samme problemer, vi stadig står med i dag. Måske er det endda blevet værre. Ministre vil altid forsøge at få deres politik igennem. Det er der ikke noget odiøst i eller galt i. Der skal være et embedsapparat, der siger stop, hertil og ikke længere. Det kan vi ikke inden for lovens rammer. Der er meget, der tyder på, at embedsmænd og navnlig topembedsmænd stadigvæk og måske i stigende grad er for villige til at spille med på det politiske spil. Embedsmænd er over de sidste 30, 40, 50 år - topembedsmænd har fået en anden rolle. De er ikke længere kun garantier for saglighed og faglighed og lovlighed og den slags embedsmændsdyder, de er også politiske rådgivere for ministeren, og det vil sige, som jeg ser det, så har de jo lidt fået to kasketter på, og det skal man nok ikke være professor i jura for at kunne se, at det giver nogle dilemmaer konkret, når man står med en minister, der gerne vil noget, der er på kant med eller måske endda over grænsen af lovgivningen. Der er man så både politisk rådgiver, der skal forsøge at realisere ministerens politik, og man er så også den embedsmand, der skal sige nej. Og jeg tror, det er nogle af de strukturelle problemer, der gør, at vi ser de her sager igen og igen desværre. Og at vi desværre må sige, at der nok ikke er sket så forfærdelig meget siden Ninn-Hansen-sagen.

Jon Clausen 00:38:56

Og man kunne så forestille sig, at der har været mange sager undervejs, hvor politikere har fået en næse og så videre, hvor man har løst det politisk, men som egentlig på mange måder kunne være endt i en rigsret, hvis det var gået lige så meget politisk i hårdknude, som det går her. Så et langt stykke af vejen, så står vi med nogle af de samme udfordringer, som vi gjorde tilbage efter Tamil-sagen. Hvordan får vi gjort noget ved det? Er det rent et politisk anliggende at sige, at vi bliver nødt til at insistere på, at der er et godt skel imellem de politiske dynamikker og embedsmændene, der skal rådgive?

Jens Elo Rytter 00:39:38

Jeg tror personligt, at man er nødt til at se på grænsefladerne mellem embedsapparatet og det politiske. Jeg tror ikke, at det er holdbart, hvis vi vil gøre noget ved det her for alvor, at der er denne her flydende grænse mellem den politiske rådgivning og så embedsmændenes ansvar for at sige fra og stå fast på det juridiske og det fagligt saglige. Det er ikke en nem problemstilling, fordi det rejser også nogle spørgsmål, om vi så skal til at have nogle sekretariater, altså nogle rådgivere i større stil omkring en minister, som kommer og går med en minister. Og det er jo noget, man ser for eksempel udpræget i USA, hvor hele topapparatet bliver skiftet ud, når du får en ny præsident. Der er også nogle ulemper ved det. Så det er en svær problemstilling. Men jeg tror, at man må sige, at det at afholde en rigsretssag, kan vi i hvert fald ikke sige på grundlag af Tamil-sagen, at det er det, der løser problemerne. Jeg tror, man er nødt til - og det er jo politisk - at se meget alvorligt på, om man skal lave noget mere strukturelt om i denne her relation mellem ministre og embedsmænd.

Jon Clausen 00:41:02

Og så er vi nået til et podcastens tredje og sidste servering, hvor professor i retshistorie Helle Vogt tager os med tilbage til tilblivelsen af Rigsretten i 1849. Helle beretter også om de tidligere risretssager fra 1856, 1877 og 1910, der ganske som med Tamil-sagen og Støjberg-sagen var viklet ind i masser af politisk drama.

Jon Clausen 00:41:28

Rigsretten blev etableret ved Grundloven i 1849. Hvad var baggrunden for at den blev etableret og hvad for nogle overvejelser gjorde man sig på det tidspunkt i forhold til, hvordan sådan en rigsret skulle skrues sammen?

Helle Vogt 00:41:43

Baggrunden for at man får en rigsret er nok først og fremmest, at det finder vi også i de andre forfatninger, man har på dette tidspunkt. Altså at man på en eller anden måde skal kunne stille ministeriet, ministrene, regeringen til ansvar. Hvis vi ser på de forfatninger, vi ellers kender til i Europa på det her tidspunkt, har man jo en konge, som udpeger regeringen, og det får vi jo også i den danske grundlov. Så vi har en konge, der udpeger en regering, som ikke nødvendigvis behøver at have nogen som helst støtte i nogen af de to kamre, som udgør Rigsdagen, altså i Folketinget eller i Landstinget. Og kongen er Ansvarsfri. Men på en eller anden måde, så skal man altså have en måde, som man kan tjekke på, at denne her regering den ikke kører, en politik, som er i modstrid med landets love. Og det styrker man gennem Rigsretten. Og Rigsretten den bliver så diskuteret på det, vi kalder for Den Grundlovgivende Rigsforsamling, som bestod dels af mænd som var valgt til at skulle udfærdige den nye grundlov. Og dels af en gruppe mænd, som Den Grundlovgivende Rigsforsamling selv udpegede. Og denne her Grundlovgivende Rigsforsamling de diskuterer hvem skal være anklagere? Hvem skal være dommere? Hvor mange medlemmer skal der være? Osv. Osv. Den Grundlovgivende Rigsforsamling kommer frem til, at man skal have en rigsret, som består med halvdelen af dommerne udpeget fra Højesteret, og halvdelen af dommerne skal være taget fra Landstinget, altså den ene af de to kamre. Og Folketinget skal stå som anklager. Og så diskuterer de også på Den Grundlovgivende Rigsforsamling, om hvorvidt at man skal have en fast rigsret stående, eller at man skal udpege dommerne ad hoc i forbindelse med hver rigsretssag. Og selv om mange siger, jamen, der er en stor fordel ved at det er ad hoc udpegede dommere, fordi Rigsretten skal formentlig bruges relativt sjældent, så ender det med, at man alligevel beslutter, at det er bedre med fast udpegede rigsretsdommere, fordi ellers vil en udpegning ske, når sagen er sat, og derved vil det være umuligt ikke at skelne til de politiske anskuelser, når man skal udpege rigsretsdommerne.

Jon Clausen 00:44:11

Men man man har så stadigvæk halvdelen, som er politikere?

Helle Vogt 00:44:16

Ja, det er politikere. Altså det er folk, der sidder i Landstinget en af de to kamre. Og Landstinget er det kammer, som man kan sige, var det mere konservative. For vi har jo ikke demokrati i Danmark på dette tidspunkt. Det er vigtigt at slå fast. Vi har et system hvor mænd, der havde deres egen husstand, havde stemme- og valgret. Men for at have det til Landstinget, så skulle man ikke bare være mand og have sin egen husstand og ikke have modtaget fattighjælp, som ikke var betalt tilbage osv., man skulle også have en vis formue. Så Landstinget var altså de konservative, kan man sige, eller i hvert fald dem, der var bedst til muffen, som sad i Landstinget, mens Folketinget havde en lidt mere bred dækning af befolkningen.

Jon Clausen 00:44:57

Og det med at så halvdelen af dommerne så kommer fra det politiske spektrum, hvad er det for nogle overvejelser, man gør sig der?

Helle Vogt 00:45:06

Altså i virkeligheden gør man sig ikke særlig mange overvejelser, fordi man er enige om, at sådan skal det være, som man også kender det andre steder fra, specielt fra Norge, som man kigger efter. Og grunden til det er, at det skal være nogle, der forstår det politiske spil. Man vil ikke kun have en juridisk instans. Men man må nok også forstå på det her tidspunkt, når vi er i 1849, at selvom de ikke siger det ved den grundlovgivende rigsforsamling, har man måske også været en lille smule tvivlende over for Højesteret, fordi Højesteret har jo indtil da været kongens domstol. Og man har nok set Højesteret på en vis måde som kongens forlængede hånd. Og eftersom det er de konge-udpegede ministre, man skulle tage fat i ved Rigsretten, så kan det jo også have spillet ind. Men det er kun noget, vi kan gisne om, for vi kan ikke læse det ud af forhandlingerne.

Jon Clausen 00:45:59

Og nu var du lige lidt inde på, at man blev inspireret lidt udefra, altså fra andre lande. Men er det den almindelige konstruktion at have en rigsret eller er der andre måder, man har gjort det på rundt omkring?

Helle Vogt 00:46:13

Altså når vi ser på igen diskussionerne ved Den Grundlovgivende Rigsforsamling, så kigger man rigtig meget på den norske grundlov fra 1814 og den belgiske grundlov fra 1831. Og i den belgiske grundlov der vælger man at have en forfatningsdomstol, altså et helt tredje organ, der tager sig af den type sager. Det bliver ikke diskuteret i den danske sammenhæng. Da går diskussionen udelukkende på en rigsret eller ej. Og der kigger man mod Norge, som har en lignende konstruktion med Højesteret. Den norske rigsdag består også af to kamre og det er det ene kammer, hvor alle medlemmerne så står som dommere. I den norske grundlov i sin tur, den er kigget på den amerikanske rigsret, som vi har set for nylig her i sagen mod Trump, som jo er en politisk domstol. Så det er altså en form for kompromis, man vælger i det norske, hvor man altså både har politiske og juridiske dommere. Og så har man en amerikansk model, som også minder om, når man kigger ind i det engelske 'impeachment' modellen, som er det rent politiske. Og så har vi den belgiske model, som er det rent juridiske. Så i Danmark, der følger man den norske vej og placerer sig et sted midt imellem, hvor det både er et politisk og juridisk spørgsmål, som Rigsretten skal tage sig af.

Jon Clausen 00:47:30

Og så kommer Rigsretten jo relativt hurtigt i brug. Allerede i 1855 bliver syv tidligere ministre, blandt andet tidligere statsminister Anders Sandøe Ørsted stillet for en rigsret. Hvad var det for en sag?

Helle Vogt 00:47:46

Det er en meget speget sag. Altså det som sagen kommer til at ende med at handle om, er hvorvidt om regeringen og i det her tilfælde specielt marineminister Bille og krigsminister Hansen havde brugt penge uden godkendelse af Rigsdagen til det danske forsvar. Vi er under Krimkrigen, som er mellem England og Rusland, og Danmark har været bange for at blive trukket ind i den krig. Så det har været vigtigt for Danmark at vise deres styrke ved neutraliteten og specielt i forhold til flåden, hvis der kom flåde sejlende fra Rusland eller England. Så man poster masser af penge ind i hæren. Så det er det sagen bliver rejst om. Men man kan ikke forstå den her sag, uden at man forstår det bredere politiske billede, fordi vi er i en meget, meget, meget politisk ustabil tid. Demokratiet eller det konstitutionelle monarki er vakkelvornt. 3-års krigen sluttede i 1850, og efterfølgende tvinger stormagterne Danmark til at sige ja til, at man skal lave en fælles forfatning både for Kongeriget, for Slesvig og for Holsten. Og den, Junigrundloven gælder kun for det danske rige, mens Slesvig og Holsten er en del af det tyske forbund. Det vil sige, kongen har en anden rolle der. Og det som i virkeligheden trækker denne her utilfredshed med ministeriet Ørsted er, at Ørsted sidder og prøve at få lavet denne her fælles forfatning, og det som er det springende spørgsmål der, det er, om Fællesforfatningen gør af kongen kan sætte Junigrundloven ud af kraft. Så vi er altså så tæt på, at enevælden er ophørt, og der er så meget mistro mod specielt Ørsted - den gamle mand, systemets mand som statsminister. Så man rejser altså denne her sag uden at være helt klar over... man forsøger at rejse det som en sag om landsforræderi i forbindelse med denne her forfatning. Så mens sagen ruller finder man ud af, at det kan man ikke. Og så griber man fat i den her sag med rustningsudgifterne. Så det er altså en meget, meget speget og ekstremt politisk sag. Sagen ender med frifindelse. Man kan sige, når det gælder Ørsted og de andre ministre, så er der egentlig ikke så frygtelig meget diskussion, fordi det er så krigs- og marineministerierne, som har udskrevet de her udgifter. Men det interessante er jo, at man i første omgang - den første rigsretssag man rejser, så har man altså ikke engang defineret hvorvidt, at man som minister er personlig ansvarlig, eller hvorvidt at det er regeringen som helhed, der er ansvarlige. Og det er jo også interessant, vi kalder det sagen mod ministeriet Ørsted, selv om Ørsted i virkeligheden jo ikke har haft nogen speciel aktie i lige præcis det, som sagen kommer til at handle om. Men der er ingen tvivl om, at sagen bliver rejst på grund af politisk utilfredshed med Ørsted. Og så bruger man Rigsretten som et politisk redskab til at se, om man kan få skovlen under Ørsted. Det lykkedes som sagt ikke. Men allerede her kan vi se, at den måde, som dommerne stemmer på: Højesteret, går ind for frifindelse af dem alle sammen, mens at specielt dem, som er modstandere af Ørsted og hans politik, der skiller dommerne - de politiske dommere sig i forbindelse med skyldsspørgsmålet mellem marineminister Billy og krigsminister Hansen. At der stemmer man simpelthen politisk.

Jon Clausen 00:51:06

Hvis vi så springer lidt frem til 1877, så har vi hele to rigsretssager. Hvad drejer de sig om, de to sager?

Helle Vogt 00:51:14

Først og fremmest så er de to sager jo tæt forbundne, selv om de handler om forskellige ting. Der er forskellige ting som udløser dem. Så er det den samme politiske virkelighed, der udløser disse sager. I 1872 får Folketinget et andet flertal af Landstinget, fordi der kom en revideret grundlov i 1866, som gjorde adgangen til at kunne stemme til Landstinget endnu mindre end den havde været før. Det vil sige, vi ser i Landstinget et stærkt flertal af dem, som på dette tidspunkt blev omtalt som højremændende, dem vi i dag kender som de konservative, mens Folketinget var

domineret af Venstre, dem vi i dag kender som Venstre, altså dem som havde sin vælgerskare på landet. Og Folketinget de mener jo, fordi de har den bredeste repræsentation blandt befolkningen, at de skal have noget at skulle have sagt. Men kongen han udpeger regeringer, som har støtte blandt Landstinget. Altså blandt højremændene. Det fører til en politisk magtkamp, som grundloven i virkeligheden ikke har noget svar på, hvad skal man gøre, hvis der forskellige flertal i de to ting, og de her flertal modarbejder hinanden? Men der står i grundloven, at Folketinget skal godkende finansloven, og derfor bliver økonomien det politiske slagsmål fra 1872 og faktisk op til slutningen af 1800 tallet, hvor denne her politik, som vi kalder for provisorie politiken eller hvor perioden hvor provisorietiden ophører. Fordi det Folketinget gør, det er, at de simpelthen nægter at godkende finanslovene. Derfor bliver man nødt til at tage fat i en anden paragraf i Grundloven, hvor der står, at kongen kan udstede provisoriske love. Og så har vi altså en lang, lang periode, hvor Folketing og Landsting de ligger i strid med hinanden, og politiken nærmest går i stå. Og når nu, at Folketinget mener, at det er netop på det finansielle område, at de har en magtbase, så er det egentlig meget naturligt, at de vil prøve af: "jamen, hvor langt går regeringens mulighed for at handle finansielt uden om Folketingets godkendelse?". Og den første sag, som bliver rejst mod finansminister Krieger og de to statsministre, der har siddet på hver sin side af denne her aftale, som bliver indgået, nemlig lensgreve Holstein-Holsteinborg og A.C. Fonnesbech, som begge to har skrevet under på de her aftaler, der er indgået. Det drejer sig om Marmorkirken i København. Byggeriet af Marmorkirken det går i gang i 1749 som et gigantisk prestigeprojekt, som selvfølgelig sprænger alle budgetter, men vi er jo under enevælden, så der er ikke rigtig nogen, der kan sige så meget til det. Men i 1771, så stopper Struensee, som jo på det tidspunkt har den reelle magt i Danmark, byggeriet. Det er simpelthen blevet for dyrt. Og så har Marmorkirken ligget dér midt i København som en ruin siden da. Og man har ikke vidst, hvad man skulle gøre ved det. Men den har stået på finansloven som en indtægt, fordi den skulle sælges, og det samme gjaldt eventuelt noget af området omkring Marmorkirken. Man har bare ikke kunne finde nogen købere til det. Og man ved, at man har været så desperat, så man overvejede simpelthen bare at forære grunden væk, for mod at der så blev ryddet op, eller er der skete et eller andet. Så kommer en af de største, ja nok i virkeligheden Danmarks rigeste mand Tietgen på det her tidspunkt med et tilbud til finansministeren og siger: "Hvis nu vi laver en låne pantaftale, hvor staten overdrager mig denne ruin og så nogle grunde omkring den på en tiårig aftale, så lover jeg at opføre Marmorkirken. Så giver jeg kirken tilbage til staten plus nogle af grundene, og så beholder jeg nogle af grundene selv". Så det er altså en pante-låneordning. Der foregår ikke et decideret salg af kirken. Der foregår et salg, kan man kalde det for af nogle af de grunde, som han får lov til at overtage, men selve kirken bliver altså ikke solgt. Han får den som et lån, mod at han stiller en pantegaranti på 200.000 rigsdaler, som altså ikke bliver overdraget til staten. Det, som sagen så handler om, det er, at når nu der står i finansloven, at det her skulle være et salg, har finansministeren så haft lov til - og statsministrene, som altså har skrevet under på denne aftale - til at lave sådan en disposition uden Folketingets godkendelse? Og der står i anklageskriftet, at eftersom at Folketinget jo var modstandere af regeringens finansielle politik, så burde man jo vide, at man ikke ville have fået Folketingets godkendelse. Og så ruller sagen. Og sagen førte til frifindelse. Højesteret, en enig Højesteret stemmer for frifindelse, mens at vi kan se, hvad angår de politiske dommere de stemmer simpelthen efter, hvorvidt at de er tilhængere eller modstandere af den politik, som Folketinget kører. Det vil sige, at Venstre dommerne, de stemmer for, at de er skyldige, mens resten, som jo har sin rod i højre, stemmer for frifindelse. Den anden sag, som bliver rejst, det handler om Det Kongelige Teater. Og her er det også to ministre, som er under anklage. Det er C.C. Hall og Jacob Worsaae, som var henholdsvis kirkeminister og kultusminister. Det kongelige teater - efter en stor donation fra Sorø Akademi har man besluttet, at man skal bygge det her kongelige teater. Man har fået en grund, og staten har skudt en del penge ind i projektet. Men undervejs bliver byggeriet jo lidt dyrere, end man havde troet. Det er jo helt uhørt i offentlige byggerier, som vi alle sammen ved, specielt når vi sidder her på universitetet, og vi tænker ikke

på paralleller nogen steder hen, men der bliver altså rejst en rigsretssag mod de her to ministre om, hvorvidt de er skyldige i at have handlet uansvarligt ved afholdelse af ubevilgede offentlige udgifter. Man kræver både erstatning fra dem for det ekstra beløb og også at de skal straffes. Og sagen fører, selvfølgelig kan man næsten sige til frifindelse. Igen et enigt højesteretsstemmer for frifindelse, mens de politiske dommere, de skiller sig igen. Dem, der er valgt for Venstre eller støtter Venstre, de stemmer for, at der skal dømmes og de andre stemmer for frifindelse. Dommens grundlag lyder simpelt hen, at afholdelse af ubevilgede udgifter var blevet et norm i det finansielle system. Så det var allerede en indgroet retsædvane, at det var helt normalt i offentlige byggerier, at hvis der kom en budgetoverskridelse, så fortsatte byggeriet alligevel. Så det, der binder disse tre sager sammen, er altså i første omgang så handler de om økonomiske dispositioner, men også at de udspringer af en reel politisk uenighed, som igen også hænger sammen med i første omgang måske en samlet rigsdags tvivl omkring ministeriet Ørsted, dets forhold til kongemagten og i anden omgang hvor det afspejler den her strid, der er mellem Folketinget og Landstinget, og i virkeligheden træder det her med de kongeudnævnte ministre lidt i baggrunden, fordi ministeriet, ministrene havde en støtte i Landstingets flertal. Så rent politisk, så sker der jo noget som ændrer denne her strid mellem Landstinget og Folketinget, og det er at i 1901 der udpeger kongen en regering, som har et flertal i Folketinget. Det vil sige, at vi altså ikke længere har et Folketing, som ikke føler, at regeringen repræsenterer deres interesser. Så når vi får den næste rigsretssag, så er det altså ikke en sag, der udspringer af en politisk uenighed. Det er faktisk et Folketing, der rejser en rigsretssag mod deres tidligere statsminister og indenrigsminister. Et Folketing, som altså har støttet denne her regering. Og det er fordi denne her sag er så fuldstændig anderledes end de andre.

Jon Clausen 01:00:18

Den sag begynder i 1910 mod tidligere statsminister Jens Christian Christensen og den tidligere indenrigsminister Sigurd Berg. Og hvad er det for en sag? Hvad handler den om?

Helle Vogt 01:00:28

Den her sag er meget anderledes og i virkeligheden, så starter denne her sag den 8. september 1908, hvor justitsministeren Alberti han står op ved Københavns Domhus, banker på døren - man kan næsten se det går ind og siger: "goddag, Jeg vil godt melde mig selv for underslæb og dokumentfalsk over for Den Sjællandske Bondestands Sparekasse på 15 millioner kroner". Og det er en gigantisk sum på det tidspunkt.

Jon Clausen 01:00:55

Ja, det svarer måske til en milliard eller deromkring i dag, så et kæmpe beløb.

Helle Vogt 01:01:02

Så det er altså en skandale af ekstreme situationer, og regeringen må simpelthen gå af i denne her sammenhæng. Så her er der altså ikke noget valg. Der bliver man simpelthen nødt til at sige: "Jamen, hvad er der foregået? Hvordan har man kunne sidde overhørig, at det her er fundet sted?" Specielt fordi at man har godkendt et stort lån fra Nationalbanken til Albertis sparekasse på halvanden million kroner. Så man har altså fra indenrigsministeren og statsministerens side direkte været inde og støtte op omkring den her sag. Det som sagen så går på, det er hvorvidt, at der skulle være beordret en undersøgelse af sparekassens forhold eller ej. Og i første omgang er det så indenrigsministeren, der står for skud, men også statsministeren, fordi statsministeren jo har kendt til de her sager. Sagen er lidt speciel, fordi da rigsretssagen bliver rejst, har man overhovedet ikke udredet sagen mod Alberti. Det vil sige, man aner ikke engang rigtig, hvad der er foregået i denne her korruptionssag og svindelsag. Så møderne i Rigsretten starter simpelthen med, at man står og læser op, hvad der er sket i den straffesag, som kører mod Alberti. Så de to sager, de kører lidt ved siden af hinanden, og det gør også, at det anklageskrift, der har været til

at begynde med, lidt ligesom sagen mod ministeriet Ørsted, må man justere undervejs eftersom man egentlig finder ud af, hvad er det for nogle fakta, som man kan bygge denne her rigsretssag på. Og som jeg sagde, så i sidste instans, så bliver det altså hvorvidt, at man skulle have beordret en undersøgelse. Og dommen den kommer til at lyde på, at Berg, han får en bøde for groft uagtsomhed på tusinde kroner for ikke at have ført ordentligt tilsyn. Ud over det, så kommer han også til, at dække nogen af sagens omkostninger. Men statsministeren Christensen, han bliver frifundet. Han får en næse, som vi i dag ville kalde det, for ikke at have iværksat en undersøgelse af Alberti. Og grunden til, at man ender med at frifinde Christensen, det er, fordi der altså ikke er fuldstændig klare retningslinier over hvad er det for en tilsynspligt en statsminister har over for sine ministre. Og efter det, den sag er simpelthen med til at fastslå, at der altså er den her tilsynspligt, som også gælder, som statsministeren har generelt over for sine ministre. Og det, der adskiller denne her sag, er, at selv om det er en rigsretssag, så er det egentlig ikke en politisk sag, fordi det simpelthen handler om, hvorvidt man har handlet strafferetsligt uforsvarligt eller ej. Men det har altså ikke handlet om, hvorvidt at den her måde som indenrigsministeren og statsministeren har handlet på, det har ikke været noget, der har været bundet i deres politiske overbevisning, det er simpelthen bare været deres embedsførelse generelt.

Jon Clausen 01:04:08

Og så går der 85 år, før vi igen har en rigsret, nemlig Tamil-sagen, hvor Erik Ninn-Hansen jo ender med at blive idømt fire måneders betinget fængsel for den sag. Men lad os springe den over og lad os holde til de fire, vi lige har talt om. Når vi tænker på retssager, så vil vi jo gerne have et ideal om upartiskhed og objektivitet, og vi kan jo allerede se nu, når vi har snakket om Støjberg-sagen, at det politiske spiller en stor rolle. Og du har allerede været inde på, hvad det politisk har betydet, men det kan være, at du alligevel lige kunne samle op her til sidst, sådan hele rigsretten historisk. Altså i hvor høj grad spiller politik sig ind i Rigsretten i de sager, vi har talt om?

Helle Vogt 01:04:57

Det spiller meget ind. På nær måske sagen mod Berg og Christensen, fordi den var så anderledes, at selv Venstre kunne jo ikke modsætte sig. Og jeg tror i virkeligheden også, at Venstre havde brug for denne her sag, fordi det kunne være med til at miskreditere partiet selv, hvis man fik en ide om, at de sad og dækkede over hinanden. Men de tre første sager er ren politik. Altså, det er der slet ikke nogen tvivl om. Og det er jo også der, hvor man virkelig ser forskellen mellem juraen og politikken, det er jo, at Højesteret er fuldstændig enige om det juridiske spørgsmål, mens at de politiske dommere de simpelthen deler sig i forhold til deres politiske ståsted.

Jon Clausen 01:05:42

Og hvad afstedkom det ligesom af overvejelser, hvis man netop er i en situation, hvor at de så at sige professionelt skolede højesteretsdommere faktisk er fuldstændig enige i sagerne, og det kun bliver det politiske system, som ender med at dreje dem i en anden retning?

Helle Vogt 01:06:01

Det endte med en enorm tilsvining af Højesteret. Altså i de her tre første sager, der kører, specielt de nationalliberales aviser en tilsviningskampagne mod Højesteret, som de mener går i kongens og regeringens ærinde. Det er værst i sagen mod ministeriet Ørsted, men det fortsætter altså også efterfølgende, at man simpelthen ser de juridiske dommere som fjender af demokratiet. Den vinkel skal vi jo også huske på, at vi synes, det er helt åbenlyst juridisk forkert at dømme nogen i de her sager. Men havde man haft en rent politisk instans, som vi kender det fra USA og England, så kunne det jo godt være, det var faldet anderledes ud. Og der ser vi den splittelse mellem jura og politik, som er en del af hele rigsretssagen. Men der er en ting, som er meget anderledes, hvis vi ser på de her fire første rigsretssager og så Ninn-Hansen-sagen og Støjberg-

sagen. Og det er jo, at i disse sager er det Folketinget, der står som anklager. Men det er Landstinget, der udpeger de politiske dommere. Det vil sige, at det altså ikke er den samme instans som både er anklager og dommer. Og det er jo altså børnelærdom inden for forfatningsret, magtens tredeling og domstolenes uafhængighed. Og det princip blev rykket med 1953 Grundloven, hvor Landstinget blev afskaffet, og det er jo noget af det, som også kommer til at blive interessant, tror jeg at se Støjberg-sagen om de politisk udpegede dommere, hvor politiske de vil være i deres virke, og hvor juridiske de vil være. For der er meget forskellige baggrunde for hvorfor de blev udpeget og med visse kvaliteter. Nogle af dem har måske ikke så meget politisk erfaring, som dommerne hidtil havde haft og andre har masser af politisk erfaring, men måske ikke så meget juridisk erfaring.

Jon Clausen 01:08:04

Helle, tak for at du kiggede forbi podcasten.

Helle Vogt 01:08:08

Selv tak.

Jon Clausen 01:08:12

Det var alt for nu. Juristeriet er tilbage inden længe med en særlig udgave i anledning af 20 året for den 11. september. Her ser vi nærmere på, hvilke konsekvenser angrebene i New York og Washington har haft for den danske antiterrorlovgivning og dermed også for vores retsstat. Hvis du synes godt om Juristeriet, så grib din telefon, eller hvor du nu lytter og giv os fem fine stjerner. Det tager kun fem sekunder, og det gør både os og algoritmerne så glade, så glade. Ris, ros eller gode forslag til udsendelser om jura modtag som altid med taknemmelighed, hvis du skriver til redaktion@jur.ku.dk. Vi lyttes ved.